

Podstawy inżynierii oprogramowania

---

dr inż. Krystian Wojtkiewicz

Język OCL jako formalny język
specyfikacji ograniczeń
systemu

Ograniczenie

Semantyczny warunek lub zawężenie nałożone na element modelu.

Restrykcja nałożona na jedną lub więcej wartości (części) modelu lub systemu obiektowego.

Zalety

Poprawienie jakości dokumentacji

Zwiększa precyzję diagramów (UML)

Lepsze zrozumienie pomiędzy projektantem, klientem i deweloperem

Ograniczenia na system

Niezmiennik dla atrybutów klasy

Niezmiennik dla asocjacji klasy

Określenie warunków początkowych i końcowych realizacji operacji

Ograniczenia dla relacji generalizacji

Precyzowanie sposobów postępowania z kolekcjami

Wprowadzenie

OCL jest formalnym językiem specyfikacji wyrażeń UML

Deklaratywny
Kontekstowy
Silnie typizowany
...prosty

Wyrażenia OCL nie mogą zmieniać stanu systemu

OCL nie jest językiem programowania

OCL - historia

- Pierwotnie opracowany m.in. przez IBM (1995) jako język biznesowo-inżynierski
- Zaadoptowany na potrzeby UML jako składowa formalnej specyfikacji
- Od wersji 1.1 część oficjalnego standardu OMG

Warmer, J., Kleppe, A.: *The Object Constraint Language. Precise Modeling with UML*. Addison-Wesley, 1999

Warmer, J., Kleppe, A.: *The Object Constraint Language Second Edition. Getting Your Models Ready for MDA*. Addison-Wesley, 2003

OMG UML Specification

OMG OCL Specification

OCL – Object Constraint Language

- Aktualna wersja – 2.4
- Data publikacji: luty 2014

Specyfikacja OCL opracowywana jest od 2006 roku przez OMG i utrzymywana w zgodności z UML (2.4.1) oraz z MOF (2.4.1)

OCL – zakres użycia

Specyfikacja zapytań

Specyfikacja niezmienników klas i typów danych

Specyfikacja niezmienników typu dla stereotypów

Specyfikacja warunków wstępnych i końcowych dla operacji i metod

Specyfikacja warunków dozoru

Specyfikacja celu komunikatów i akcji

Specyfikacja ograniczeń dla operacji

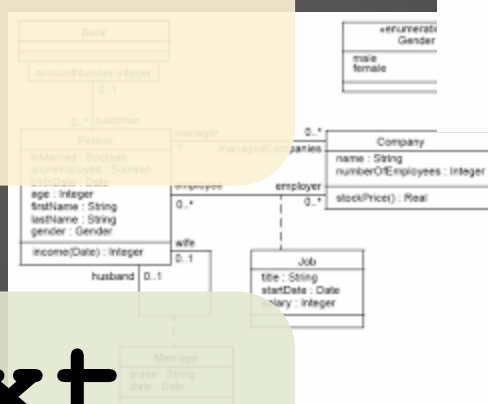
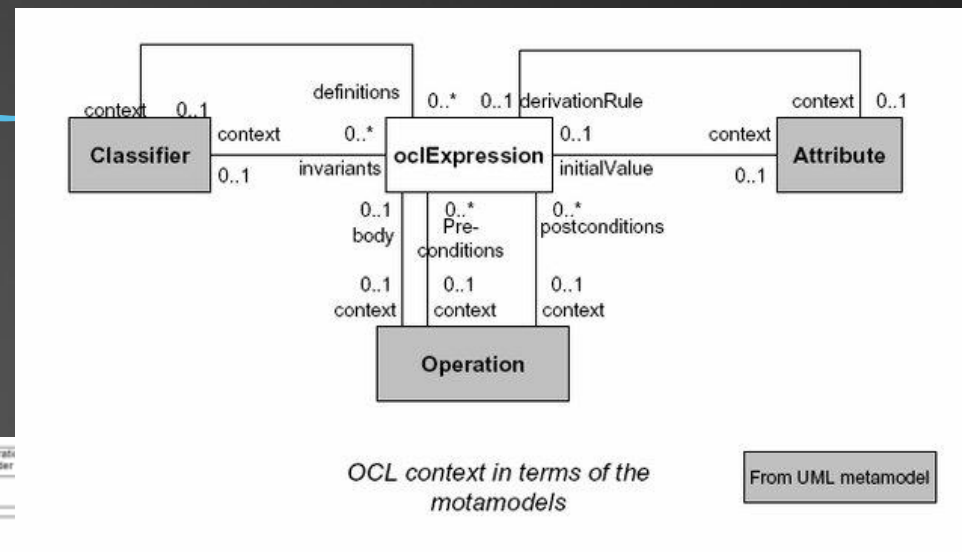
Przykład

Każde wyrażenie OCL jest pisane w kontekście pewnej instancji konkretnego typu

self

Kontekst wewnątrz wyrażenia można określić przy pomocy deklaracji kontekstu

context
Company

Przykład

Niezmiennik – rodzaj ograniczenia, który musi być spełniony przez wszystkie instancje danego klasyfikatora w każdej chwili

```
context Company
```

```
inv: self.numberOfEmployees > 50
```

`self` można opuścić w większości przypadków

```
context Company
```

```
inv: numberOfEmployees > 50
```


Przykład

`self` można zamienić na inny symbol

```
context c:Company
```

```
inv: c.numberOfEmployees > 50
```

Ograniczeniu można nadać nazwę

```
context c:Company
```

```
inv: enoughEmployees: self.numberOfEmployees > 50
```


Przykład

Kontekst to operacja lub inna cecha czynnościowa

`self` – instancja typu, do którego należy dana cecha czynnościowa

Wynik operacji określa słowo zarezerwowane `result`

```
context Type::operation(par1: T1, ...): ReturnType
```

```
pre: ...
```

```
post: ...
```


Przykład

Warunek końcowy

```
context Person::income(d: Date): Integer  
  post: result = 5000
```

Nazwy dla warunków

```
context ClassA::op(par: T): ReturnType  
  pre: parameterOk: par > 63  
  post: resultOk: result = par + 23
```


Przykład

Kontekst w obrębie pakietu

```
package A::B
context C
  inv: ...
context C::op1()
  pre: ...
endpackage
```


Przykład

Ograniczenia dla operacji będących zapytaniami (`body condition`)

```
context ClassA::op1(): T  
  body: ...
```

Przykład

```
context Person::getCurrentSpouse():  
  Person  
  pre: self.isMarried = true  
  body: self.marriages -> select(ended =  
    false).spouse
```


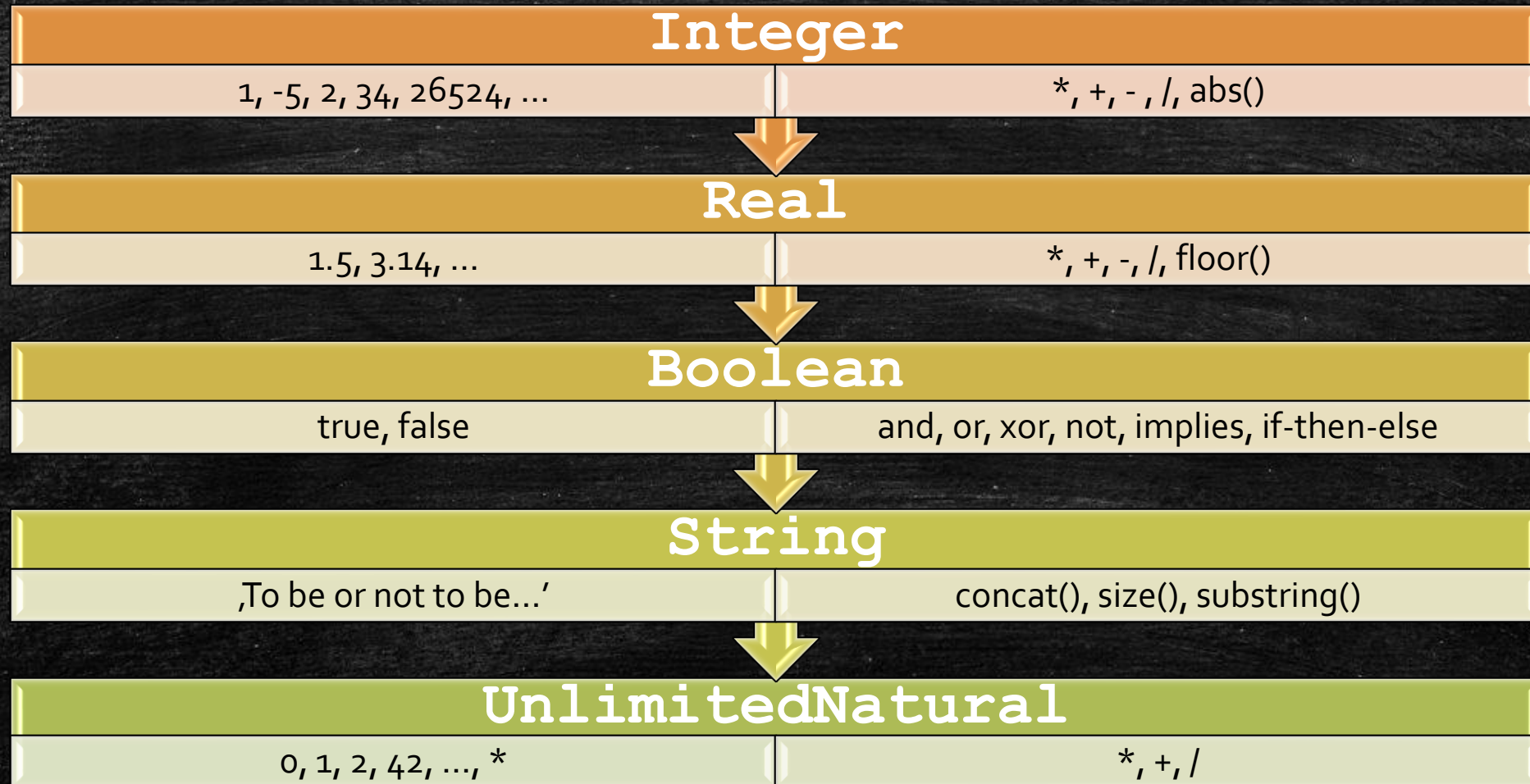
Przykład

Mogą opisywać wartości początkowe i wyliczane (wyprowadzone) atrybutów i końców powiązań

```
context Person::income: Integer
  init: parents.income -> sum()*1% --
    kieszonkowe
  derive:
    If underAge
    then parents.income -> sum()*1%
    else job.salary
    endif
```


Podstawowe typy danych i operacje

Podstawowe typy danych i operacje

---

oclInvalid

invalid

OclVoid

null
Invalid

Collection
Set
Bag
Sequence
Tuple

Znaki specjalne

`\b` -- backspace

`\t` -- horizontal tab

`\n` -- linefeed

`\f` -- form feed

`\r` -- carriage return

`\"` -- double quote

`\'` -- single quote

`\\` -- backslash

`\xhh` -- #x00 to #xFF

`\uhhhh` -- #x0000 to #xFFFF

h jest znakiem z systemu szesnastkowego 0 - 9, A - F lub a - f

Zmienne o zasięgu pojedynczego wyrażenia

```
context Person inv:
```

```
  let income : Integer = self.job.salary->sum() in
```

```
  if isUnemployed then
```

```
    income < 100
```

```
  else
```

```
    income >= 100
```

```
  endif
```


Definiowanie dodatkowych atrybutów/operacji

`<<definition>>`

- Ograniczenia oznaczone tym stereotypem można w wyrażeniach OCL definiować dodatkowe atrybuty i operacje klasyfikatorów
  - Dzięki temu możemy współdzielić zmienne i operacje pomiędzy kilkoma ograniczeniami
- Dodatkowe cechy stają się zwykłymi atrybutami i operacjami klasyfikatora o stereotypie `<<OclHelper>>`

context Person

def: income : Integer = self.job.salary->sum()

def: nickname : String = 'Little Red Rooster'

def: hasTitle(t : String) : Boolean = self.job->exists(title = t)

Zgodność typów

Każdy typ jest zgodny z każdym swoim nadtypem

Relacja zgodności jest przechodnia

Relacja zgodności nie jest symetryczna

Typ kolekcji elementów typu T_1 jest zgodny z typem kolekcji elementów typu T_2 o ile T_1 jest zgodny z T_2

$\text{Collection}(T_1) / \text{Collection}(T_2)$

$\text{Set}(T_1) / \text{Set}(T_2)$

$\text{OrderedSet}(T_1) / \text{OrderedSet}(T_2)$

$\text{Bag}(T_1) / \text{Bag}(T_2)$

$\text{Sequence}(T_1) / \text{Sequence}(T_2)$

Wartości nieokreślone

Wartości nieokreślone są wynikiem niektórych operacji

Zazwyczaj wyrażenie o składowych nieokreślonych ma wartość nieokreśloną

Za wyjątkiem wyrażeń logicznych, w których wartość nieokreślona spełnia reguły logiki trójwartościowej

Można jawnie testować wartość nieokreśloną obiektów

```
ocllsUndefined()
```

```
OclAny
```


Kolejność wykonywania

literal and variable expressions, "(" and ")", "if-then-else-endif"

"let-in"

@pre

call expressions: "^", "^^", "." and "->"

unary "not" and unary "-"

"*" and "/"

"+" and binary "-"

"<", ">", "<=", ">="

"=", "<"

"and"

"or"

"xor"

"implies"

"in"

Operacje kolekcji

---

sprawdza czy kolekcja jest pusta,

```
collection->isEmpty() : Boolean
```

zwraca rozmiar kolekcji (liczba jej elementów),

```
collection->size() : Integer
```

sprawdza czy obiekt object jest w danej kolekcji

```
collection->includes(object : OclAny) : Boolean
```

zwraca sumę wszystkich elementów kolekcji,

```
collection->sum() : T
```

operacje reprezentujące kwantyfikatory ogólne dla kolekcji

```
collection->exists(expr : OclExpression) : Boolean
```

```
collection->forall(expr : OclExpression) : Boolean
```


Operacje kolekcji

Operacja `select` tworzy nową kolekcję będącą podkolekcją kolekcji, dla której wywołana została operacja

```
collection->collect( expression )  
collection->collect( v : Type | expression-with-v )  
collection->collect( v : Type | expression-with-v )
```

Wynikiem tej operacji jest nowa kolekcja z tymi elementami z kolekcji źródłowej, dla których wyrażenie logiczne w operacji `select` było prawdziwe.

```
collection->select( boolean-expression )  
collection->select( v | boolean-expression-with-v )  
collection->select( v : Type | boolean-expression-with-v )
```

Przykład

```
Rezerwacja.pozycja->select(k: pozycja.Książka | k.autor ="Pressman")
```


Iteracja po elementach kolekcji

Operacja ta przebiega całą kolekcję z iteratorem `elem`.

`acc` jest akumulatorem, który może być na początku zainicjowany wartością początkową (`expression`).

Dla każdej wartości iteratora, czyli dla wszystkich elementów kolekcji obliczane jest wyrażenie `expression-with-elem-and-acc`, a jego wynik jest podstawiany do akumulatora.

```
collection->iterate( elem : Type; acc : Type = <expression> |expression-with-elem-and-acc )
```

operacja sumowania wartości kolekcji (elementy typu `Integer`) zdefiniowana jako iteracja

```
collection->iterate(x : Integer; acc : Integer = 0; acc + x)
```


Ograniczenia OCL

Zła składnia (przerost, brak czytelności)

Brak uniwersalności

Niepełna specyfikacja

Redundancja funkcjonalności

Brak związku z uniwersalnym językiem programowania

Brak perspektyw w aspekcie baz danych

Niejasny stosunek do wartości zerowych (pustych)

Brak zgodności z UML 2.5.1

Brak optymalizacji w kontekście języka zapytań

WHAT IF I TOLD YOU

ITS NOT OVER YET

